

ГЛОРИФІКАЦІЯ: ІСТОРИЧНИЙ, МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР¹

GLORIFICATION: HISTORICAL, INTERNATIONAL AND DOMESTIC SOCIO-LEGAL DIMENSION

Бабенко А.М., д.ю.н., професор, директор

Інститут права та безпеки Одеського державного університету внутрішніх справ

Карчевський М.В., д.ю.н., професор, професор кафедри кримінального права і кримінології

Львівський державний університет внутрішніх справ,

головний науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального права

Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Стайшиса НАПрН України

Стаття присвячена дослідженню явища глорифікації. Проаналізовано міжнародно-правові стандарти встановлення кримінальної відповідальності за посягання на мир, людяність та міжнародний правопорядок. Визначено вплив міжнародно-правових договорів в частині встановлення кримінальних заборон воєнних злочинів та злочинів міжнародного характеру у системі національного законодавства. Розглянуто процес становлення кримінальної відповідальності за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікацію її учасників у вітчизняному праві та законодавстві. Досліджено передумови та соціальну обумовленість криміналізації даного явища, його суспільну небезпечність та можливі наслідки. Висвітлено емпіричні дані щодо вчинення даного кримінального правопорушення на території України.

Доведено, що глорифікація і пов'язані із цим явищем дії є дуже небезпечним феноменом, ідеологічним підґрунтям для зради і колаборації, а також психологічним чинником для ведення агресивної війни та свого роду «платформною» для «позитивного» сприйняття та виправдовування всіх злиднів війни та збройної агресії РФ проти України.

Запропоновано під глорифікацією у кримінально-правовому значенні розуміти уславлення чи героїзацію осіб, які тим чи іншим чином брали участь у збройній агресії російської федерації проти України, забезпечували діяльність окупаційної адміністрації, представляли державні органи і структури країни-агресора. Визначено суть та ознаки даного поняття в кримінальному праві, проаналізовано практику застосування та визначено особливості суспільної небезпеки такого кримінального правопорушення. Аргументовано, що неприйняття, виправдовування та героїзація дій агресора, в кінцевому підсумку, несе загрозу колабораційної діяльності всередині держави та підтримки агресії представниками інших держав за її межами.

Ключові слова: глорифікація, кримінальні правопорушення проти миру, людяності та міжнародного правопорядку, кримінальна відповідальність, інформаційна війна, виправдовування, заперечення, визнання правомірною збройної агресії РФ проти України, криміналізація.

The article is devoted to the study of the phenomenon of glorification. International legal standards for establishing criminal responsibility for encroachment on peace, humanity and international legal order are analyzed. The influence of international legal treaties in terms of establishing criminal prohibitions of war crimes and crimes of an international nature in the system of national legislation is determined. The process of establishing criminal responsibility for justifying, recognizing as legitimate, denying the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, glorifying its participants in domestic law and legislation is considered. The prerequisites and social conditioning of this phenomenon, its social danger and possible consequences have been studied. Empirical data on the commission of this criminal offense on the territory of Ukraine are highlighted.

It has been proven that glorification and actions related to this phenomenon are a very dangerous phenomenon, an ideological basis for betrayal and collaboration, as well as a psychological factor for waging an aggressive war and a kind of "platform" for a "positive" perception and justification of all the miseries of war and armed aggression of the Russian Federation against Ukraine.

It is proposed that glorification in the criminal legal sense should be understood as the glorification or heroization of persons who in one way or another participated in the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine, ensured the activities of the occupation administration, represented state bodies and structures of the aggressor country. The essence and signs of this concept in criminal law are determined, the practice of application is analyzed, and the features of the social danger of such a criminal offense are determined. It is argued that the rejection, justification and heroization of the actions of the aggressor, in the end, carries the threat of collaborative activities within the state and the support of aggression by representatives of other states.

Key words: glorification, criminal offenses against peace, humanity and international legal order, criminal responsibility, information war, justification, denial, recognition of the Russian armed aggression against Ukraine as legitimate, criminalization.

Постановка проблеми. Як показує історія, суспільне життя людей є дуже багатограним і неоднозначним, воно завжди супроводжується різного роду конфліктами, – різноманітними за своїм характером та масштабом. Найгіршою та найнебезпечнішою формою яких може бути війна. Тому питання забезпечення світового правопорядку та миру є одними із пріоритетних завдань, які стоять перед міжнародною спільнотою в цілому, та кожною країною, зокрема. Україна є активним учасником міжнародно-правових відносин, в тому числі за рахунок підписання та ратифікації міжнародних угод та договорів, з наступним процесом імплементації в систему національного законодавства. Частина норм із міжнародно-правових

договорів знайшла своє відображення у Кримінальному кодексі України в окремому розділі – «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». Вказані правопорушення до 24.02.2022 року були доволі таки рідким явищем і на практиці знаходили свій вираз лише в одиничних випадках. Разом з цим, із початком російської агресії проти України, вказаний вид кримінальних правопорушень перемістився з останньої сходинки, на перші сходинки рейтингу за кількістю вчинюваних злочинів. Сумні реалії сьогодення викликали обумовленість доповнення розділу рядом інших кримінально-правових норм, в тому числі і ст. 436-2 КК України, що передбачає відповідальність

¹ Статтю підготовлено на виконання проекту «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії глорифікації збройної агресії РФ в Україні» (реєстраційний номер 2022.01/0060), що виконується за підтримки Національного фонду досліджень України.

за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікацію її учасників. Цей феномен виявився новим для сучасних українських реалій. На сьогодні викликає багато суперечностей у правозастосовній та у правоохоронній діяльності; не стихають дискусії серед вчених з питань обумовленості даної кримінальної норми, її соціальної сутності; суспільної небезпеки; ефективності, а також доцільності та місця цього правопорушення в системі кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку. Розв'язання зазначених проблем видається через пізнання такого феномену, як глорифікація (і пов'язаних з нею явищ) через призму її історичного, міжнародного, вітчизняного та соціально-правового виміру. Наведене й обумовило обрання теми і напрямку наукового пошуку.

Стан дослідження. Окремі аспекти кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку досліджувалися такими вченими як А. Васильєв, В. Батиргарєєва, Д. Євтеєва, В. Іващенко, І. Карпець, В. Комарницький, О. Пироженко, Є. Письменський, Ю. Резнік, Є. Ромінський, М. Хавронюк, О. Шамара, І. Усенко та ін. Варто відмітити також окремі наукові доробки в цьому напрямку, наприклад, В. О. Попович у своєму дослідженні запропонувала науково-містке визначення категорії «злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку» [1]; дослідження окремих складів кримінальних правопорушень проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (в тому числі пропаганда війни, найманство) було проведено В. І. Тютюгіним, О. Д. Комаровим та М. А. Рубашенко [2] тощо; С. М. Мохончук запропоновано формулювання концептуальних засад удосконалення правової охорони миру та безпеки людства у кримінальному законодавстві України з урахуванням її міжнародно-правових зобов'язань [3]; питання місця вчинення кримінального правопорушення міжнародного характеру було предметом пошуків К. В. Юртаєвої [4] тощо. У той же час, такий феномен, як глорифікація для вітчизняної науки та практики є мало-дослідженим явищем, комплексні наукові дослідження даного складу наразі відсутні, що й обумовлює її актуальність і пояснює обрання теми дослідження.

Метою даної статті є отримання нових знань про глорифікацію шляхом дослідження цього явища в якості історичного, міжнародного та вітчизняного соціально-правового феномену.

Виклад основного матеріалу. Звертаючись до теми війни і миру, варто згадати, що всі збройні конфлікти порушували суспільний та міжнародний правопорядок. Протягом всієї історії людство багатьма способами намагалося прагнути до миру, але в силу різних факторів, відбувалися різноманітні війни, революції та збройні конфлікти. Це завжди вимагало відповідної реакції з боку міжнародної спільноти, в тому числі і у правовій площині. Саме з метою надання правової оцінки та притягнення до відповідальності за злочини проти миру та міжнародного порядку, військові злочини було створено Нюрнберзький трибунал (1945-1946 роки), Токійський трибунал (1946-1948 роки), Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі [5], Женевські конвенції 1949 року (Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях [6]; Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що потерпіли в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі [7], Конвенція про поводження з військовополоненими [8], Конвенція про захист цивільного населення під час війни [9]), до яких згодом приймалися додаткові протоколи. Після збройного конфлікту у колишній Югославії і Руанді було створено Римський статут Міжнародного кримінального суду [10] та утворено Міжнародний кри-

мінальний суд. Так, на рівні міжнародно-правових стандартів було визнано кримінально каранними ряд посягань на мир та міжнародний правопорядок, такі як геноцид, екоцид, апартеїд, найманство, пропаганда війни, ведення агресивної війни, піратство, незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та ін.

У 2014 році Україною було прийнято Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [11], що вимагало виконати зяте на себе зобов'язання по ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду 1998 року з наступним відображенням у системі національного законодавства.

Вважається, що ратифікація Римського статуту Міжнародного кримінального суду тягне за собою обов'язок переглянути національні закони, ввести в дію нові законодавчі акти або внести зміни чи доповнення до чинних законів з метою інкорпорування складів кримінальних правопорушень, передбачених цим документом. Згідно п. 4. ст. 70 Римського статуту Міжнародного кримінального суду «кожна держава-учасник поширює кримінальне законодавство, що встановлює міри покарання за злочини, спрямовані проти проведення розслідувань і здійснення судочинства щодо злочинів проти правосуддя, зазначених у цій статті, вчинених її громадянином або на його території» [12, с. 882].

Слушно зауважено, що кримінальні правопорушення проти миру мають певні особливості, оскільки такі діяння «безпосередньо пов'язані з сучасним міжнародним кримінальним правом як галуззю міжнародного публічного права, а тому при їх кваліфікації, з'ясовуючи зміст відповідних статей цього розділу КК України, необхідно звертатися до відповідних міжнародних актів» [13, с. 92]. Однак, примітно, що вищевказані нормативно-правові документи міжнародного характеру не містять визначення таких складів кримінальних правопорушень як пропаганда війни чи її виправдовування збройної агресії. Такий стан речей не задовольняє наукову спільноту, представники якої вимагають доповнити Римський статут відповідними положеннями [14, с. 272].

Лише Генеральна Асамблея ООН в резолюції «Заходи, що повинні вживатися проти пропаганди та розпалювачів нової війни» опосередковано тлумачить термін «пропаганда війни», відзначаючи, що вона «засуджує будь-яку форму пропаганди війни яка ведеться, має ціль, здатна сприяти здійсненню акту агресії» [15, с. 198], при цьому чітко визначення глорифікації тут відсутнє. Виходячи зі змісту зазначеного терміну, вказане явище тісно пов'язане із «прославленням», «пропагуванням», «пропагандою», «представлення у позитивному сенсі» того, або іншого явища. Отже, досліджуване явище за своєю природою та змістом є об'єднуючим і, навіть, тотожним пропаганді, у нашому випадку – пропаганді або популяризації війни, а також виправдовування чи прославлення діяльності її учасників.

М. І. Хавронюк зауважує, що «незважаючи на велику суспільну небезпечність та міжнародний характер, кримінально-правова заборона пропаганди війни, як злочин проти миру, в європейських країнах майже не передбачена. Причина в тому, що поступово все більше європейських держав визнають юрисдикцію Міжнародного кримінального суду і, відповідно, в їх національних кримінальних кодексах положення про відповідальність за міжнародні злочини (злочини проти миру та безпеки людства, воєнні злочини, геноцид тощо) зникають» [16, с. 882].

Аналізуючи поняття глорифікації неможливо обійти увагою філософську традицію справедливої війни, що виникла ще за часів античності та завжди була пов'язана

з намаганням морально виправдати участь у збройних конфліктах. Наприклад, ще І. Кант був переконаний у тому, що «в принципі не може існувати такого міжнародного права, яке б виправдовувало війну у будь-якій можливій формі»; вічний мир необхідно розглядати як «мету, яку людині ставить в обов'язок її власний розум» [17, с. 168]. Також, латинський вислів *justum bellum* можна перекладати як «виправдана війна», коли одним із найважливіших способів морального виправдання такої війни служить теза, що її метою є встановлення миру шляхом відновлення справедливості [18, с. 824]. Однак, вважаємо, що усі розроблені в рамках теорії справедливої війни принципи, покликані морально виправдати війну як суспільно-політичне явище, на практиці при оцінці кожної окремої реальної війни виявляються відносними і непереконливими для протилежної сторони.

І.О. Панафідін відмічає, що «на сьогодні ООН, що утворена після Другої світової війни, є такою міжнародною організацією, у яку входять 193 держави-члени; вона «має реальну конституцію, і може кваліфікувати й попереджати порушення міжнародних правил». Тому з моменту її заснування «більше немає воєн справедливих і несправедливих, є тільки законні та незаконні, тобто війни, які виправдовуються та не виправдовуються» [19, с. 173–174]. Війна має втратити свою правову легітимність як інструмент у політиці, а ідея «справедливої» загарбницької війни як способу морального виправдання воєнних дій є неприпустимою.

На теперішній час кримінальне та адміністративне засудження тих, хто заперече явні факти агресії, здійснення воєнних злочинів, виправдовування таких явищ – стало світовою практикою, а відповідні заборони, в тому числі, які прямо забороняють публічне применшення, схвалення або виправдання злочинів, скоєних нацистами, містяться у законодавстві багатьох країн: Австрії, Бельгії, Німеччині, Литві, Люксембурзі, Молдові, Польщі, Росії, Словенії, Франції, Швейцарії, Канаді, Ізраїлі, Ліхтенштейні, Португалії, Чехії, Словаччині та Угорщині.

Російсько-українська війна з 2014 року характеризується активним протистоянням в інформаційній площині, де має розвиток концепція квазіреальності, основною ідеєю якої є виправдовування дій влади перед громадянами.

Окремі науковці зазначають, що масова свідомість має інерційний характер, у якій штучно було здійснено «перехід від точки зору «Україна і Росія – братні країни» до – «Україна і Росія – країни-вороги». Такий перехід відбувався узагальнено за декілька ключових етапів – «позбавлення сторони – суперника адекватності образу людини; переосмислення ключових точок дійсності, які тепер отримують свій розвиток; прихід до потрібного висновку, відштовхуючись від іншого помилково введеного правила, яке в цьому випадку вже не обговорюється, оскільки розглядається як істина, нові позначення, які утримують нову картину світу; завершення ситуації вербальним позначенням, яке заздалегідь знімає всі питання (типу «Крим – наш», «ввічливі люди» тощо); введення відсилань на фіктивну дійсність, роблячи її тим самим цілком реальною в очах читачів і глядачів» [20, с. 86].

Інформаційний вплив на свідомість мас, на превеликий жаль, мав свій результат і далеко непоодинокі випадки «прийняття», «пояснення», «підтримка», «розуміння», «виправдовування» дій агресора як за межами нашої держави, так і нашими громадянами. Ворожі нарративи мали свій ефект та повсякчасно отруювали свідомість української спільноти, особливо враховуючи силу впливу соціальних мереж, інтернет-ресурсів тощо.

У 2020 році було внесено до Верховної Ради законопроект «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічне заперечення факту збройної агресії Російської

Федерації і тимчасової окупації частини території України», яким передбачалося встановити кримінальну відповідальність за публічне заперечення факту воєнної агресії російської федерації до України, окупації російською федерацією частини території України і ведення російською федерацією гібридної війни проти України, а також виготовлення та розповсюдження матеріалів із таким запереченням [21]. Однак, на той час проект викликав багато заперечень і не знайшов підтримки, а, отже, і реалізації у вигляді законодавчого закріплення. Більше того, Міністерством культури та інформаційної політики України було висловлено свої пропозиції, де значилося, що «криміналізація такого діяння є хибним кроком на шляху до розвитку громадянського суспільства та забезпечення свободи слова в Україні, а відсутність легального визначення понять «публічне заперечення» та «гібридна війна» у разі прийняття законопроекту у запропонованій редакції «створюватимуть ризики, що можуть потенційно спричинити переслідування значної кількості громадян, які проживають на території України та на тимчасово окупованих територіях України» [22].

Десонанс пропозиції криміналізації глорифікації на даному етапі свого становлення пояснювався тим, що нібито суперечив гарантованому праву свободи думки та свободи слова, вільного вираження своїх поглядів та переконань (ст. 34 Конституції України). Зауважимо, що реалізація таких прав може бути обмежена законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності чи суспільного порядку з цілю протидії безпорядків чи кримінальних правопорушень. Тому, з одного боку, кожній людині гарантується право на свободу думки та слова, на вільне вираження своїх поглядів та переконань, а з іншого – така свобода вираження своїх поглядів не повинна виражатися у закликах до агресивної війни або до розв'язання воєнного конфлікту та інших діянь, які заборонені національним та міжнародним законодавством.

З початком повномасштабної збройної агресії інформаційний простір став активним полем діяльності сторін протистояння, засобом маніпулятивного впливу на широкий загал, інструментом для психологічного спрямування суспільної думки у певному напрямку. Низка факторів, до яких, в першу чергу, відносяться низький рівень інформаційної культури, зниження спроможності людини до критичного сприйняття, аналізу та оцінки отриманої інформації, використання фізіологічних та психологічних методів подання необхідної інформації, у своїй сукупності створюють загрозу інформаційній безпеці держави, що вимагає створення та забезпечення як нормативно-правової основи, так і функціонування інституційного механізму забезпечення інформаційної безпеки, в тому числі засобами кримінально-правового впливу.

Така ситуація вимагала якнайшвидшої реакції з боку нашої держави. Так, Законом України від 03 березня 2022 року «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» КК України було доповнено статтею 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» [23]. Дана норма встановила кримінальну заборону за виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочату у 2014 році, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації проти України як внутрішнього громадянського конфлікту та/або тимчасової окупації частини території України, глорифікацію учасників збройної агресії Російської Федерації проти України.

Глорифікація в значенні складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436-2 КК України представляє собою одну із форм його об'єктивної сторони

та полягає в: наданні ореолу героїчності, підкреслено позитивного ставлення, патетичного наділення позитивними якостями з одночасним запереченням негативних:

– осіб, які здійснювали збройну агресію російської федерації проти України, розпочату у 2014 році, представників збройних формувань російської федерації, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих російською федерацією, представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України.

На сьогодні в науковій доктрині набули значного поширення ідеї щодо того, що «характерним для глорифікації також є наведення аргументів на користь того, що агресія рф та окупація окремих територій України, які, хоча й є неправомірними з точки зору норм міжнародного права, проте були вимушеними, виправданими діями з метою захисту прав українського суспільства чи окремих його груп тощо» [24, с. 116]. Це явище має свої негативні наслідки у свідомості людей та «загальній картині» на міжнародній арені.

Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності, серед іншого, ілюструється практичним застосуванням даної норми, не дивлячись на незначний час її існування. Згідно даних Єдиного державного реєстру судових рішень на дату звернення відображається 702 вироки за статтею 436-2 КК України. Наприклад, 13.07.2023 року у справі № 502/932/23 Кілійський районний суд Одеської області визнав винним Особу 1 у скоєнні діяння, передбаченого ч. 2 ст. 436-2 КК України, де серед іншого, описано епізоди розміщення публікації в соцмережах, які містили виправдання та підтримку дій агресора, називаючи останніх «героями» [25]. Світловодський міськрайонний суд Кіровоградської області у справі № 401/2187/23 встановив вину Особи 1 за вчинення глорифікації, передбаченої ч. 2 ст. 436-2 КК України – винний у соціальній мережі «Однокласники» називав військового рф героєм за те, що останній вбив понад 50 «нацистів», називаючи такими українців [26]. Лебединський районний суд Сумської області у справі № 950/1017/22 призначив покарання Особі 1 у вигляді шести місяців арешту за те, що остання в місці де зібралася мешканці села з метою придбати молочну продукцію, «активно, з використанням і різних аргументів, під час особистого спілкування з ними, формувала у адресатів антивладні та проросійські настрої, виправдовувала дії збройних сил російської федерації проти України, стверджувала, що російська федерація здійснює спеціальну військову операцію, яка направлена на захист «російськомовного населення Донбасу», запевняла, що збройні сили рф діють в цілях захисту населення Донбасу, заперечувала факт того, що збройні сили російської федерації вбивають, гвалтують та катують місцеве населення України, чим вчинила діяння, передбачене ч. 1 ст. 436-2 КК України» [27]. Таких прикладів, на жаль, національна судова практика має вже доволі таки багато, що підтверджується даними із державних реєстрів і з фізичних статистичних даних правоохоронних структур.

Водночас, більш ґрунтовний аналіз статистичних даних, які характеризують практичне застосування вказаної норми, дозволяє стверджувати, що задекларовані цілі криміналізації глорифікації не досягнуто. Відповідно до пояснювальної записки обґрунтування Проекту Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення кримінальної відповідаль-

ності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції), мета доповнення КК ст. 436-2 КК визначалася як протидія засобами кримінально-правового впливу ворожим інформаційним впливам в умовах триваючої гібридної війни рф з Україною. Прогноз соціально-економічних та інших результатів прийняття проекту передбачав посилення ефективної протидії гібридній інформаційній війні, що її веде держава-агресор проти України, захист державного суверенітету та територіальної цілісності України, зміцнення патріотичних настроїв у ЗСУ та загалом в українському суспільстві [28]. Аналіз судової та слідчої практики дозволяє констатувати, на жаль, бажаної мети, саме, посилення ефективності протидії гібридній інформаційній війні не відбулося, про що яскраво свідчать статистичні дані застосування ст. 436-2 КК. Так, у 2022 за ознаками даного правопорушення було обліковано 1354 провадження, засуджено 200 осіб. Лише 15% осіб, визнаних винними у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 436-2 КК, отримали за рішеннями національних судів реальні покарання. У цей же час, 85% винних осіб було звільнено від покарання. Віковий розподіл осіб, визнаних винними: 27% – від 30 до 50 років (середнє значення¹ – 49%), 44% – від 50 до 65 років (середнє значення 10%), 25%(!) – від 65 років (середнє значення 1%). 48% працездатних осіб, які на момент вчинення правопорушення не працювали (середнє значення 72%), та 35% пенсіонерів (середнє значення 10%). За вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ст. 436-2 КК, у складі групи у 2022 році не засуджено жодну особу. Частка жінок серед засуджених – 34% (середнє значення 12%).

Наведені дані, як видається, свідчать, що в судах у переважній більшості опиняються справи щодо обвинувачення у найменш небезпечних проявах глорифікації. Можна стверджувати, що спотерігається примітивізація кримінально-правової протидії виправдовуванню, визнанню правомірною, запереченню збройної агресії рф проти України, глорифікації її учасників. Невідповідність цілей та прогнозів соціальних ефектів криміналізації тенденція практичного кримінально-правового регулювання потребує розгляду проблеми в контексті прагматичної парадигми кримінального права [29, с. 97–100]. Наведене обумовлює необхідність актуалізації наукових пошуків (в тому числі і монографічного характеру) не тільки у бік вдосконалення зазначеної кримінально-правової норми, а й з надання науково-практичних рекомендацій, порад, аналітичних висновків і коментарів судовим та правоохоронним органам із точного застосування діючої кримінально-правової заборони, з подолання негативних наслідків існування такого кримінально-правового феномену, як глорифікація.

Висновки. Отже, підсумовуючи ці частину нашого дослідження, зазначимо, що глорифікація і пов'язані із цим явищем дії є дуже небезпечним феноменом, ідеологічним підґрунтям для зради і колаборації, а також психологічним чинником для ведення агресивної війни та свого роду «платформою» для «позитивного» сприйняття та виправдовування всіх злиднів війни та збройної агресії рф проти України. Під глорифікацією у кримінально-правовому значенні можна розуміти активні дії, спрямовані на прославлення чи героїзацію осіб, які тим чи іншим чином брали участь у збройній агресії російської федерації проти України, забезпечували діяльність окупаційної адміністрації, представляли державні органи і структури країни-агресора. Як бачимо, кримінальна заборона діяння, передбаченого ст. 436-2 КК України відповідає міжнародно-правовим стандартам, відображає тенденції урегулювання

¹ Тут і далі середнє значення представляє собою відповідне середнє арифметичне для всієї сукупності судових рішень, пов'язаних із визнанням осіб винними у вчиненні кримінальних правопорушень, за період з 2013 по 2022 рік

міжнародного правопорядку, відповідає схожому досвіду зарубіжних країн та є соціально обумовленою у зв'язку з українсько-російською війною.

Глорифікація, як феномен, – є дуже небезпечним явищем, оскільки виступає частиною інформаційної війни РФ проти України, спрямованої на ліквідацію підстав для протистояння збройній агресії країни-окупанта, зменшення позитивних тенденцій гуртування та підтримки українського народу. Вона тягне за собою створення загрози національній державності, «засмічення» свідомості громадян та вироблення відповідної лінії поведінки серед населення, чим додатково пояснюється суспільна небезпека досліджуваного явища. Позитивне сприйняття, прославлення, виправдовування та героїзація дій агресора, в кінцевому підсумку, створюють під-

стави та загрози для подальшої зради та колабораційної діяльності всередині держави, є свого роду, ідеологічною підтримкою та психологічними підставами для підтримки агресії з боку представників недружніх для України держав.

Існує вагомий соціально-правовий запит на необхідність подальшої актуалізації наукових пошуків (в тому числі і монографічного характеру) не тільки у бік вдосконалення зазначеної кримінально-правової норми, а й з надання науково-практичних рекомендацій, порад, аналітичних висновків і коментарів судовим та правоохоронним органам із точного застосування діючої кримінально-правової заборони, з метою зменшення кількості вчинюваних кримінальних правопорушень і подолання негативних наслідків існування такого кримінально-правового феномену, як глорифікація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Поповичук В. О. Визначення категорії «злочини проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку». *Часопис Київського університету права*. 2015. № 3. С. 320–323.
2. Кримінальне право України. Особлива частина : посіб. для підготовки до іспитів / В. І. Тютюгін, О.Д.Комаров, М. А. Рубашенко. Х. : Право, 2016. 156 с.
3. Мохончук С. М. Кримінально-правова охорона миру та безпеки людства : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08, 12.00.11. Харків, 2014. 39 с.
4. Юртаєва К.В. Місце скоєння злочинів міжнародного характеру: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2010. 230 с.
5. Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі: міжнародний документ від 08.08.1945 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_201
6. Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях : міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/995_151
7. Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що потерпіли в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі: міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_152
8. Конвенція про поводження з військовополоненими: міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153
9. Конвенція про захист цивільного населення під час війни : міжнародний документ від 12.08.1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
10. Римський статут міжнародного кримінального суду: міжнародний документ від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588
11. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>
12. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.
13. Коруц У.З. Кримінальна відповідальність за пропаганду війни в Україні: сучасний стан та досвід зарубіжних країн. *Правова держава*. 2019. № 36. С. 91–97.
14. Minority rights, freedom of expression and of the media: dynamics and dilemmas / T. McGonagle, et al. School of Human Rights Research Series Vol. 44. Cambridge-Antwerp-Portland: Intersentia 272 p.
15. Kearney, M., & Kearney, M. G. The prohibition of propaganda for War in International Law. Oxford, UK: Oxford University Press. 2007. P. 191–242.
16. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право: навчальний посібник / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ: Ваіте, 2014. 944 с.
17. Кант Іммануїл. Угоди в 6 томах, 7 книгах. Т. 6. К.: Філософська спадщина. 1963. 560 с.
18. Grotius Hugo. the rights of war and peace. Book I. Liberty fund. Indianapolis. URL: http://files.libertyfund.org/files/1425/1032-01_LFeBk.pdf
19. Панафідін І.О. Еволюція ідеї справедливої війни в контексті теорії вічного миру (соціально-філософський аналіз): дис. канд. філос. наук. 09.00.03. Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет». Кривий Ріг, 2014. 200 с.
20. Головата Д.В., Гамова І.В. Квазіреальність як інструмент воєнно-інформаційної війни. URL: <https://knote.edu.ua/file/NjY4NQ==/99180e2a2b98df0a10cd198bde6550bc.pdf>
21. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічне заперечення факту збройної агресії Російської Федерації і тимчасової окупації частини території України: проект Закону України від 05.10.2020 № 4189. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI03365A?an=3>
22. Пропозиції Міністерства культури та інформаційної політики України до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення кримінальної відповідальності за публічне заперечення факту збройної агресії Російської Федерації і тим-часової окупації частини території України». URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/bills_documents/document-1942827.pdf
23. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022 № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#Text>
24. Олейніков Д.О., Сердечна А.Ю. Науково-практичний аналіз термінів, використаних в диспозиції ст. 436-2 КК України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2022. Випуск 74: частина 2. С. 110–118.
25. Вирок Кілійського районного суду Одеської області у справі № 502/932/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112158769>
26. Вирок Світловодського міськрайонного суду Кіровоградської області у справі № 401/2187/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112164528>
27. Вирок Лебединського районного суду Сумської області у справі № 950/1017/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112131773>
28. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції). Номер, дата реєстрації: 5102 від 18.02.2021. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/CardByRn?regNum=5102&conv=9>.
29. Карчевський М.В. Проблема примітивізації кримінально-правової протидії кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки. Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану : тези Всеукраїнської науково-практичної конференції (Хмельницький, 16 березня 2023 року). Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2023. С. 97-100. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/1488/1/%D0%9D%D0%90%D0%94%D0%9F%D0%A1%D0%A3_16.03.2023.pdf